

ეკონომიკის გლობალიზაციის პარადოქსები

ელგუჯა მექვაბიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პიროვნული,
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

ეკონომიკის გლობალიზაციის დაწყება წახმოდგენდა ხოგოც ინდუსტრიულად განვითარებული, ასევე პოსტინდუსტრიული ქვეყნების მწახმოებელ დაღებსა და ეკონომიკის სტრუქტურაში განხორციელებული სიღრმისეული ძვლების კანონზომიერ შედეგს. ბევრი მეცნიერის მიერ გლობალიზაციის ფენომენი ეთმინიშნებოდა პოზიტიურ კონტექსტში განხილვად. კეიდო, მას უკავშირებენ ზესახელმწიფო და ეხოვნურ-სახელმწიფოებრივ დონეებზე ეკონომიკური ხეყვების შეხბილების, შიომის მწახმოებლუობის ამაღლების საფუძველზე ეკონომიკური ზიდის ტემპების დაჩქარების, მსოფლიოს სხვადასხვა ჰეგიონს შიხის ეკონომიკური და სოციადური უთანასწოობის შეხბილების პეხსპექტივებს. გლობალიზაციის დაწყებიდან განვიდრი სამი ათეული წდის გამოცდილების კიტიკური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ზემოაღნიშნული პიობდემები კი ახ მოგვაჩებუდა, ახამედ პიიქით, გამწვავდა, ხასაც ავგოი ეკონომიკის გლობალიზაციის პაჩადოქსებს უწოდებს. ნაშიომში განსაკუთხებული ყუხადლებაა გამახვილებული კოვიდ-19 პანდემიის ეკონომიკის გლობალიზაციაზე წინააღმდეგობრივი ზემოქმედების სხვადასხვა ასპექტის ანალიზზე.

შესავალი

ეკონომიკის გლობალიზაცია 1980-1990-იანი წლების მიჯნაზე მსოფლიოში განვითარებული ორი უმნიშვნელოვანესი პროცესის ლოგიკური შედეგია. პირველი მათგანი უკავშირდება მწარმოებელი ძალების განვითარების ობიექტურ პროცესს, რომლის ერთ-ერთი გამოხატულება იყო წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაცია და ცენტრალიზაცია. ისინი თავდაპირველად ეროვნული სახელმწიფოების საზღვრებში მიმდინარეობდა, მე-19-20 საუკუნეთა მიჯნაზე კი, განსაკუთრებით აშშ-ში მან ინტერნაციონალიზაციის ხასიათი მიიღო, რაც გულისხმობდა ამერიკული წარმოების უმსხვილესი საწარმოების ტრანსნაციონალურ კომპანიებად გარდაქმნას. ინტერნაციონალიზაცია, ცალკეული გამონაკლისების მიუხედავად, აღმავალი ხაზით წარიმართა, რამაც საფუძველი მოუზადა გლობალიზაციის დაწყებას. შესაბამისად, ეკონომიკის გლობალიზაცია წარმოებისა და კაპიტალის ინტერნაციონალიზაციის კანონზომიერი შედეგი და უფრო მაღალი სტადიაა (ფაზა). ეკონომიკის გლობალიზაციის საქმეში განსაკუთრებული როლი ითამაშა წარმოების ტექნოლოგიურ საფუძვლებში მომხდარმა ცვლილებებმა. პირველ რიგში აღსანიშნავია კომუნიკაციისა და ტრანსპორტის განვითარება, რამაც უკიდურესად გაადვილა, დააჩქარა და გააიფა საქონლის, მომსახურებისა და რესურსების ცირკულაცია მსოფლიო ეკონომიკაში. მეოცე საუკუნის უდიდესმა გამოგონებამ - ინერნეტმა ეკონომიკის ყველა სფეროზე იქონია სიღრმისეული ზემოქმედება.

ინტერნაციონალიზაციის გადაზრდა გლობალიზაციაში პირდაპირ და უშუალოდ კი არ მომხდარა, არამედ ადგილი ჰქონდა ერთგვარ გარდამავალ პერიოდს, რომელიც ქრონოლოგიურად მოიცავს 1970-1990-იან წლებს. ეს პერიოდი გამორჩეული იყო ინდუსტრიულ და პოსტინდუსტრიულ ქვეყნებში განვითარებული მწვავე ეკონომიკური კრიზისებით, რომლებიც ხასიათდებოდნენ ერთდროულად ინფლაციის მაღალი დონით და რეცესიით. მსგავს მოვლენას ისტორიაში მანამდე ადგილი არ ჰქონია და ეკონომიკურ ლიტერატურაში იგი შევიდა „სტაგფლაციის“ სახელწოდებით. ამ ფენომენის შესწავლა ეკონომიკური მეცნიერების ტრადიციული მიდგომების ჩარჩოებში შეუძლებელი აღმოჩნდა. 1970-1990-იანი წლების მიჯნაზე მომრავლებული ეკონომიკური კრიზისების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიზეზად დასახელებული იქნა ერთობლივი მოთხოვნის სტიმულირებაზე ორიენტირებული კეინზიანური მოდელი. ამგვარად, დღის წესრიგში დადგა ეკონომიკური თეორიის პარა-

დიგმის შეცვლის ამოცანა, რომელიც, მეცნიერთა აზრით, ორი მიმართულებით უნდა განხორციელდებოდეს: ა) ეკონომიკური ზრდის კეინზიანური მოდელის ჩანაცვლება ერთობლივ მიწოდებაზე ორიენტირებული ნეოკლასიკური მოდელით და ბ) როგორც სახელმწიფოს, ასევე ეროვნული ბაზრების ჩანაცვლება გლობალური ბაზრებით, რომელიც, ამ იდეის მომხრეთა აზრით, უზრუნველყოფდა საჭირო ეკონომიკურ დინამიზმს მსოფლიო მასშტაბით.

ეკონომიკის გლობალიზაციის პოზიტიური როლის წარმოჩენისას რამდენიმე გარემოებაზე კეთდებოდა აქცენტი. პირველი, ითვლებოდა, რომ ეკონომიკის გლობალიზაცია და მისგან გამომდინარე გლობალური მართვის ელემენტების გაძლიერება ხელს შეუწყობდა ეკონომიკური რყევების შერბილებას, მსოფლიო და ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკებს თავიდან ააცილებდა დამანგრეველ ეკონომიკურ კრიზისებს. მეორე, ეკონომიკის გლობალიზაციის მხარდამჭერები ამტკიცებდნენ, რომ აღნიშნული პროცესი უზრუნველყოფდა შრომის მწარმოებლურობის გლობალური მასშტაბით ზრდას, რომელიც, საბოლოო ანგარიშით, გამოვლინდებოდა მსოფლიო ეკონომიკის ზრდის ტემპების დაჩქარებაში. მესამე, აქცენტი კეთდებოდა გლობალიზაციის გზით „მსოფლიო ეკონომიკური ლანდშაფტის“ მოსწორებაზე (მექვაბიშვილი ე., 2018), ანუ გლობალური ეკონომიკის სხვადასხვა რეგიონის განვითარების დონეთა გამოთანაბრებაზე და სოციალური უთანასწორობის პრობლემის შერბილებაზე.

განვიხილოთ, თუ როგორ შესრულდა ზემოაღნიშნული პროგნოზები საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი განვითარების პერსპექტივაში.

ეკონომიკის გლობალიზაცია და ეკონომიკური კრიზისების პრობლემები

მეცნიერები ძირითადად თანხმდებიან იმაში, რომ ეკონომიკის გლობალიზაცია 1980-1990-იანი წლების მიჯნაზე დაიწყო. შესაბამისად, ჩვენ თვალი უნდა მივადევნოთ სწორედ ამ პერიოდში მსოფლიო ეკონომიკის სტაბილურობის მდგომარეობას.

მექსიკის 1994 წლის ფინანსური კრიზისი შეიძლება ჩაითვალოს გლობალიზაციის ეპოქის პირველ კრიზისად. ასევე აღსანიშნავია არგენტინის 1995 და 2001-2002 წლების ფინანსური კრიზისები. 1990-იანი წლების დასაწყისში ფინანსურმა კრიზისებმა მოიცვა ლათინური ამერიკისა და კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნები. ეს კრიზისები გამოირჩეოდა, როგორც ეკონომიკურ ლიტერატურაშია აღნიშნული, „ხდომილების მაღალი სიხშირით, რეგულარულად განმეორებადობით და განსაკუთრებული სიმძიმით“ (ელიავა ლ., 2013). კრიზისებს თან სდევდა მოსახლეობის ცხოვრების დონის მკვეთრი დაქვეითება, შემოსავლებისა და სიმდიდრის გადანაწილების უთანაბრობის გაძლიერება, სოციალური დაძაბულობის გამწვავება.

ეკონომიკის გლობალიზაციის საწყის ეტაპზე განსაკუთრებით აღსანიშნავია სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ფინანსური კრიზისი, რომელიც 1997 წლის ივლისში დაიწყო ტაილანდში და მოგვიანებით გავრცელდა ამ რეგიონის კიდევ ოთხ ქვეყანაში - ინდონეზიაში, მალაიზიაში, ფილიპინებზე და სამხრეთ კორეაში. მან ნაწილობრივი ზეგავლენა იქონია იაპონიის ეკონომიკაზეც. ლათინური ამერიკისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების ფინანსური კრიზისები წარმოადგენდა ფინანსური გლობალიზაციის, როგორც ეკონომიკის გლობალიზაციის ქვაკუთხედის შედეგს. ფინანსური გლობალიზაცია გამოიხატა მსოფლიო ეკონომიკის ფინანსურ სექტორში უზარმაზარი მოცულობის ე.წ. „ცხელი ფულის“ დაგროვებაში, რომელიც მაღალი მოგების მიზნით დაუბრკოლებლად გადაადგილდებოდა მთელ მსოფლიოში და ეძებდა სარფიანი დაბანდების ადგილებს. აღნიშნულ პროცესს ხელს უწყობდა ბრეტონ-ვუდის მსოფლიო სავალუტო სისტემის შეცვლა კინგსტონის (იამაიკა) სავალუტო სისტემით, რომელმაც უზრუნველყო ფიქსირებული სავალუტო კურსიდან მცურავ სავალუტო კურსზე გადასვლა.

ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი, ნობელის პრემიის ლაურეატი, პროფ. ჯ. სტიგლიცი ხაზს უსვამს გლობალური ზესახელმწიფო ფინანსური სტრუქტურების, განსაკუთრებით კი საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წინააღმდეგობრივ როლს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის კრიზისში. იგი წერს: „განვითარებადი ქვეყნების უმრავლესობას მიაჩნია, რასაც მეც ვიზიარებ, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა პრობლემა კი არ მოაგვარა, არამედ თვითონ იქცა ამ ქვეყნების პრობლემად“ (სტიგლიცი ჯ., 2013). მისივე აზრით, სსფ-მ კრიზისი არამარტო დაამძიმა, არამედ მისი დაწყებაც დააჩქარა იმით, რომ ყოველმხრივ შეუწყობ ხელი ამ ქვეყნებში ფინანსური ბაზრების ლიბერალიზაციის სწრაფად დაწყებას (იგივე წყარო).

ეკონომიკური (ფინანსური) გლობალიზაციის პირდაპირ შედეგად შეიძლება იქნეს განხილული 2007-2009 წლების გლობალური ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისი. თუმცა იგი ამერიკის შეერთებული შტატების ფინანსურ სექტორში, კონკრეტულად კი იპოთეკური დაკრედიტების ბაზარზე წარმოიქმნა, მაგრამ ძალიან სწრაფად გავრცელდა მთელ მსოფლიოში და გლობალური მასშტაბი მიიღო. თავისი სიღრმითა და სიმწვავეთ ამ კრიზისს ანალოგი მხოლოდ 1929-1933 წლების „დიდი დეპრესიის“ სახით მოეპოვება. შემთხვევითი არ არის ის ფაქტი, რომ მსოფლიო ეკონომიკურ ლიტერატურაში იგი შევიდა „დიდი რეცესიის“ სახელწოდებით. რა ზარალი მიაყენა ამ კრიზისმა მსოფლიო ეკონომიკას? საილუსტრაციოდ მხოლოდ რამდენიმე მონაცემს მოვიყვანთ: კრიზისის შედეგად აქტივების, უძრავი ქონების, საფონდო ბირჟის კაპიტალის და ა.შ. დანაკარგებმა, აზიის განვითარების ბანკის ექსპერტთა შეფასებით, 50 ტრლნ აშშ დოლარი შეადგინა, საიდანაც 29 ტრლნ დოლარი საფონდო ბაზრების კაპიტალიზაციის შემცირებაზე მოდის. აშშ-ს შინამეურნეობების კეთილდღეობა 2009 წლის ბოლოს 2007 წლის პიკურ მაჩვენებელთან შედარებით, 20%-ით შემცირდა და ჯამურმა დანაკარგებმა 13 ტრლნ აშშ დოლარი, ანუ ამ ქვეყნის მსპ-ს ექვივალენტი შეადგინა (Cecceti S.G., Kotler M., Upper C. 2009). ექსპერტთა გაანგარიშებით, ანტიკრიზისულ ღონისძიებებზე სხვადასხვა ქვეყნის სახელმწიფო ბიუჯეტებიდან დაახლოებით 8 ტრლნ აშშ დოლარი გამოიყო, რომელიც გადასახადის გადამხდელთა ჯიბიდან ამოღებული ფული იყო და არსებითად აუარესებდა მათ კეთილდღეობას.

ამრიგად, ბევრი ეკონომისტის ოპტიმისტური პროგნოზების საპირისპიროდ, გლობალიზაციამ კი არ შეამცირა მსოფლიო ეკონომიკის არასტაბილურობის ხარისხი, არამედ კიდევ უფრო მოწყვლადი გახადა ის. ეს გამოვლინდა როგორც რეგიონული კრიზისების გახშირებაში, ისე გლობალური ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის აღმოცენებაში. აღნიშნული გარემოება ეკონომიკის გლობალიზაციის ერთ-ერთ პარადოქსად შეიძლება ჩაითვალოს.

ეკონომიკის გლობალიზაცია და მსოფლიო ეკონომიკის ზრდის ტემპები

ეკონომიკური თეორიის ერთ-ერთი პარადიგმის თანახმად, შრომის მწარმოებლურობის ზრდა პირდაპირ გამოხატულებას პოულობს ეკონომიკური ზრდის ტემპებში, რომელიც მთლიანი სამამულო პროდუქტის მაჩვენებლის დინამიკით განისაზღვრება.

გლობალიზაციამდელ და გლობალიზაციის პერიოდებში შრომის მწარმოებლურობის (ეკონომიკური ზრდის) ტემპების შედარება ძალზე დამაფიქრებელ სურათს იძლევა. კერძოდ: 1960-იან წლებში მსოფლიო რეალური სამამულო პროდუქტის ზრდის საშუალო წლიური ტემპი შეადგენდა 5.4%-ს. 1970-იან წლებში ეს მაჩვენებელი შემცირდა 4.1%-მდე, 1980-იან წლებში - 3.0%-მდე, ხოლო 1990-იან წლებში - 2.3%-მდე. 1990-იანი წლების დასაწყისიდან 2007-2009 წლების გლობალურ ფინანსურ-ეკონომიკურ კრიზისამდე მსოფლიო რეალური მსპ წლიურად დაახლოებით 2,6%-ით იზრდებოდა (Васильев, 2011). 1950-იანი წლებიდან 1970-იანი წლების დასაწყისის მსოფლიო ენერგეტიკულ და ეკონომიკურ კრიზისამდე მსოფლიო რეალური მსპ-ს საშუალო წლიური ზრდის ტემპი შეადგენდა 4.9%-ს, რაც საუკეთესო მაჩვენებელი იყო განვითარებული კაპიტალიზმის ისტორიაში. ლოგიკურია, რომ

ზოგიერთი მკვლევარი ამ პერიოდს „კაპიტალიზმის ოქროს ხანად“ მოიხსენიებს (Piketty T., 2013). ბოლო ორმოცი წლის განმავლობაში მსოფლიო ეკონომიკის ზრდის ტემპი 2-ჯერ შემცირდა, ხოლო მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით, ჩამორჩენამ 55% შეადგინა. „მსოფლიოს ყველაზე განვითარებული ქვეყნები საუკუნის სტაგნაციამ მოიცვა... ამ სტაგნაციის უკან იმალება შრომის მწარმოებლურობის ზრდის ტემპის შენელება, რომელიც 1970-იანი წლებიდან იწყება“ (<http://www.project-sindicate.org/commentary/real-risk-global-economy-by-cristopher-smart-2017-11>).

ამრიგად, შეიძლება აღინიშნოს, რომ „გლობალური ეკონომიკის“ ზრდის ტემპი საგრძნობლად ჩამორჩა „მსოფლიო ეკონომიკის“ ზრდის ტემპს, რაც გლობალიზაციის კიდევ ერთ პარადოქსად შეიძლება ჩაითვალოს.

ეკონომიკის გლობალიზაცია და უთანასწორობის პრობლემა

გლობალიზაციის ეკონომიკური და სოციალური ეფექტიანობის დასაბუთება ემყარება დ. რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობის თეორიას და მასშტაბის ეფექტის კანონს. გლობალიზაციის მომხრეები ამ პროცესს მიიჩნევენ მასში მონაწილე ყველა მხარისთვის სარგებლის მომტანად. როგორია რეალობა?

2020 წლის ბოლოსთვის გლობალური აქტივების ღირებულება, ანუ გლობალური სიმდიდრე შეფასებული იყო 418.3 ტრლნ აშშ დოლარად, რომელიც უკიდურესად უთანაბროდ იყო განაწილებული ჩვენი პლანეტის სხვადასხვა რეგიონებში. ასე მაგალითად, ერთი შინამეურნეობის აქტივების მოცულობა შეადგენდა: ჩრდ. ამერიკაში 136 316 აშშ დოლარს, ევროპაში - 103 213 დოლარს, წყნარი ოკეანის რეგიონში - 75 277 დოლარს, ლათინურ ამერიკაში - 10 872 დოლარს, ხოლო აფრიკაში - 4 946 დოლარს. მოსახლეობის ერთ სულზე ეს მაჩვენებელი მერყეობდა 86 930 დოლარიდან (ჩრდ. ამერიკა) 7 371 დოლარამდე (აფრიკა). ჩრდ. ამერიკასა და ევროპაში, სადაც ცხოვრობდა მოსახლეობის მხოლოდ 17%, თავმოყრილი იყო გლობალური სიმდიდრის 57%. ლათინური ამერიკის მოსახლეობის ხვედრითი წილი 3-ჯერ აღემატებოდა გლობალურ სიმდიდრეში ამ რეგიონის ხვედრით წილს, აფრიკისა კი - 9-ჯერ. 50 მლნ აშშ დოლარზე მეტი აქტივების მფლობელთაგან 55% ცხოვრობს შეერთებულ შტატებში. შემდეგ მოდიან: ჩინეთი, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, იაპონია, ინდოეთი, საფრანგეთი, კანადა, შვეიცარია და იტალია. ჯინის კოეფიციენტის მიხედვით, რომელიც გვიჩვენებს სიმდიდრის უთანაბრო განაწილებას მოსახლეობის სხვადასხვა კატეგორიას შორის, ასეთი მდგომარეობა იყო: ბრაზილიაში - 89%, რუსეთში - 87.8%, აშშ-ში - 85%, ინდოეთში - 82.3%, ჩინეთში - 70.4%, იაპონიაში - 64.4%. რუსეთში მოსახლეობის ყველაზე მდიდარი კატეგორიის 1% ფლობს ქვეყნის სიმდიდრის 63%-ს, ბრაზილიაში - 49.6%-ს, ინდოეთში - 40.5%-ს, აშშ-ში - 35.3%-ს, ჩინეთში - 30.6%-ს, გერმანიაში - 29.1%-ს, იაპონიაში კი - 18.2%-ს (Credit Suisse – Швейцария: глобальное богатство, 2021, inosmi.ru/economic/).

გლობალიზაციის ეპოქაში ეკონომიკური და სოციალური უთანასწორობა გაღრმავდა როგორც მსოფლიო სხვადასხვა რეგიონებს, ასევე ცალკეულ ქვეყნებში მოსახლეობის სხვადასხვა კატეგორიას შორის. როგორც პროფ. ჯ. სტიგლიცი აღნიშნავს, გლობალიზაციით აშკარად მოგებული დარჩა დედამიწის 1% პლუტოკრატის სახით, დანარჩენის მდგომარეობა არ გაუმჯობესებულა, ზოგიერთ შემთხვევაში კი გაუარესდა კიდევ. მისივე მონაცემებით, 2010 წელს ამერიკელთა 1% ფლობდა ამ ქვეყნის მსპ-ს 20%-ს, მაშინ, როცა ეს მაჩვენებელი 30 წლის წინ მხოლოდ 12%-ს შეადგენდა (Stiglitz J.E., 2012). აღნიშნულიდან გამომდინარე, „უთანასწორობამ იმ სტადიას მიაღწია, როცა იგი არამართო არაეფექტია, არამედ ეკონომიკური განვითარების მთავარ დაბრკოლებად გადაიქცა“ (იქვე).

არსებული მძიმე სიტუაციიდან გამოსავალს ზოგიერთი მეცნიერი, მაგალითად, იელის უნივერსიტეტის ნობელიანტი პროფესორი რ. შილერი „სამართლიანი გლობალური ეკონომიკის“ შექმნაში ხედავს. იგი აღნიშნავს, რომ ადამიანთა მაქსიმალურად მეტი

რაოდენობის ტრანსნაციონალურ კორპორაციებში დასაქმების გზით შესაძლებელია ამ უსამართლობის დაძლევა (Shiller R., 2016; <https://www.project-sindicate.org/commentary/coming-antinational-revolution-by-robert-shiller-2016-09>). აღნიშნული მოსაზრება ავტორის ილუზიის სფეროს განეკუთვნება და არა აქვს შეხება რეალობასთან. სინამდვილეში, ტრანსნაციონალური კორპორაციები თავად ქმნიან უდიდეს პრობლემებს როგორც განვითარებული, ისე განსაკუთრებით განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკებისათვის. ევროპული და ამერიკული მრეწველობა მნიშვნელოვნად დეგრადირდა მას შემდეგ, რაც მსხვილმა კორპორაციებმა საკუთარი წარმოება ღარიბ ქვეყნებში გადაიტანეს, რომლებისთვისაც დამახასიათებელი იყო იაფი მუშახელი და ბუნებრივი რესურსები, ასევე უცხოური კორპორაციების მიმართ უაღრესად ხელშემწყობი სამართლებრივ-ინსტიტუციური გარემო. განვითარებადი ქვეყნებში ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის შედეგია ბუნებათდაცვითი კანონმდებლობის უკიდურესი შერბილება და ამ კორპორაციების მიმართ სანქციების მაქსიმალური შემცირება, რის შედეგადაც სახეზეა უზარმაზარი ტერიტორიების გაუდაბნობა, სახიფათო მცენარეების გავრცელება, ბიომრავალფეროვნების დაკარგვა და სასოფლო-სამეურნეო კულტურების გენეტიკური მრავალფეროვნების შევიწროვება.

ამრიგად, ეკონომიკის გლობალიზაციის ერთ-ერთი პარადოქსი ისიც არის, რომ გლობალური მასშტაბით თანასწორობის მიღწევის გზაზე წინგადადგმული ნაბიჯის ნაცვლად იგი უთანასწორობის გაღრმავების სერიოზულ მიზეზად მოგვევლინა.

COVID-19-ის პანდემიამ, რომელმაც გლობალური მასშტაბის კორონომიკური კრიზისი გამოიწვია, უკიდურესად გაამწვავა გლობალიზაციის ეპოქისათვის ნიშანდობლივი წინააღმდეგობები. მან უძლიერესი დარტყმა მიაყენა მსოფლიო ეკონომიკას და ხანგრძლივი დროით მისი „დაპაუზება“ გამოიწვია. განსაკუთრებული ზარალი განიცადა ტრანსპორტისა და ტურიზმის სფეროებმა. გლობალური აქტივების ღირებულება პანდემიის გავლენით 4.4%-ით, ანუ 17.5 ტრლნ აშშ დოლარით შემცირდა, ხოლო მოსახლეობის ერთ სულზე განგარიშებით კლებამ 4.7% შეადგინა. ასეთ პირობებში სულ უფრო ხშირად გამოითქმის მოსაზრება, რომ გლობალიზაცია, ისე, როგორც ზოგადად კარგახსნილობა, არის ძალიან სახიფათო და ვირუსის სწრაფად გავრცელების ხელშემწყობი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. შესაბამისად, გამოსავალი უნდა მოიძებნოს გლობალიზაციის შეჩერებასა და ჩაკეტილ საზოგადოებაზე გადასვლაში. ერთ-ერთი ასეთი ავტორია მ. ო. სალივანი, რომელიც თავის ნაშრომში „The Levelling: What’s Next After Globalization“ („გამოთანაბრება - რა იქნება გლობალიზაციის შემდეგ“) შემდეგ კატეგორიულ მსჯელობას გვთავაზობს: „ჩვენ უკან მოვიტოვებთ გლობალიზაციას, უნდა დავემშვიდობოთ მას და მრავალპოლუსიანი მსოფლიოს ფორმირებაზე მოვახდინოთ ყურადღების კონცენტრირება“. მისივე აზრით, მეოცე საუკუნის ინსტიტუციები - მსოფლიო ბანკი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია წარსულს ჩაბარდა (M.O’Sullivan..).

ჩვენი აზრით, მსგავსი მოსაზრებები არასწორია და არ შეესაბამება რეალობას. ცალკეული შეფერხებების მიუხედავად, ეკონომიკის გლობალიზაცია, როგორც ობიექტური პროცესი, ამჟამად მიმდინარეობს და მომავალშიაც გაგრძელდება .

დასკვნა

ეკონომიკის გლობალიზაცია არის საზოგადოების მწარმოებელ ძალებში, უპირველეს ყოვლისა - მის ტექნიკურ-ტექნოლოგიურ საფუძვლებში განხორციელებული სიღრმისეული ცვლილებების ლოგიკური შედეგი. გლობალიზაციის დაწყებისათვის არანაკლები მნიშვნელობა ჰქონდა ეკონომიკური თეორიისა და ეკონომიკური პოლიტიკის პარადიგმის ცვლილებას. კერძოდ, დ. რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობის თეორიისა და მასშტაბის ეფექტის კანონის საფუძველზე ეკონომიკის გლობალიზაციის ეფექტიანობის დასაბუთებას.

საწყის ეტაპზე ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესთან დიდი პოზიტიური მოლოდინები იყო დაკავშირებული. მიიჩნეოდა, რომ ეკონომიკის გლობალიზაციის გზით გადაწყდებოდა ისეთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემები, როგორცაა მსოფლიო ეკონომიკის არასტაბილურობის შერბილება, ეკონომიკური ზრდის ტემპების საგრძნობი დაჩქარება და სოციალური უთანასწორობის შემცირება.

განვლილი სამი ათეული წლის გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ გლობალიზაციაში საპირისპირო პროცესებს აქვს ადგილი: ეკონომიკური არასტაბილურობა გაძლიერდა, ეკონომიკური ზრდის ტემპები შემცირდა და სოციალური უთანასწორობა გაღრმავდა. ყოველივე აღნიშნულს ჩვენ შეიძლება გლობალიზაციის პარადოქსები ვუნოდოთ. სიტუაცია კიდევ უფრო დაამძიმა კოვიდ-პანდემიამ, რომელმაც ეჭვის ქვეშ დააყენა გლობალიზაციის შეუქცევადობის საკითხი.

ჩვენი აზრით, მართებულია საუბარი არა გლობალიზაციის შეწყვეტაზე და სანინააღმდეგო პროცესით მის ჩანაცვლებაზე, არამედ გლობალიზაციის ახალი მოდელის შექმნის აუცილებლობაზე, რომელიც უფრო ადეკვატურად ასახავს თანამედროვე მსოფლიოში შექმნილ რეალობას.

ლიტერატურა:

1. ელიავა ლ. (2013). საბანკო კრიზისების პროგნოზირება.
2. მექვაბიშვილი ე. (2018). გლობალიზაციის ეპოქის ფინანსური კრიზისები და საქართველოს ეკონომიკა. „ინტელექტი“.
3. სტიგლიცი ჯ. (2013). გლობალიზაცია და მისი თანმდევი უკმაყოფილება.
4. Ceccetti S. G., Kotler M., Upper C. (2009). Financial Crisis and Economic Activity//NBER Working Paper, N153.
5. O'Sullivan M. .. The Levelling: What's Next After Globalization.
6. Piketty T. (2013). Capital in the Twenty-First Century.
7. Stiglitz J.E. (2012). The Rise of Inequality. NY, L., WW Norton & Company.
8. <http://www.project-syndicate.org/commentary/real-risk-global-economy-by-cristopher-smart-2017-11>
9. <https://www.project-syndicate.org/commentary/coming-antinational-revolution-by-robert-shiller-2016-09>
10. Васильев (2011). Глобализирующая экономика: развитие по второму началу термодинамики?// Эк-ие стратегии/.

The Paradoxes of Economic Globalization

Eluja Mekvabishvili

Professor of Ivane Javakishvili Tbilisi State University

Doctor of Economic Sciences

SUMMARY

The economic globalization began in the 1990s. It was caused by fundamental changes in the technical and technological basics of the industrialized and post-industrial countries economies. An important role was played by the radical change of approaches in economic theory and economic policy. The idea was formed that global markets could successfully replace national markets, and superpower structures could change the economic functions of the nation state.

An overly optimistic attitude towards the economic globalization was formed, which was based on the possibility of solving three most important problems of this process: a) ensuring the stable

crisis-free development of the world economy; b) accelerating economic growth; c) mitigation of social inequality between different regions of the world.

The past period of economic globalization has shown that the above-mentioned problems have not been solved, but on the contrary, aggravated, which should be considered as a paradox of economic globalization.

The COVID-19 pandemic crisis has deepened the characteristic contradictions of globalization. One part of the researchers came to the conclusion that the era of globalization is over and it is inevitable to replace it with some alternative processes.

This paper critiques such views and notes, that the economic globalization is an objective process. Despite some obstacles, it will continue constantly now and in the future. In this case, it is possible to discuss the replacement of the existing neoliberal model of economic globalization with another model, that more adequately reflects the reality created in the modern world.